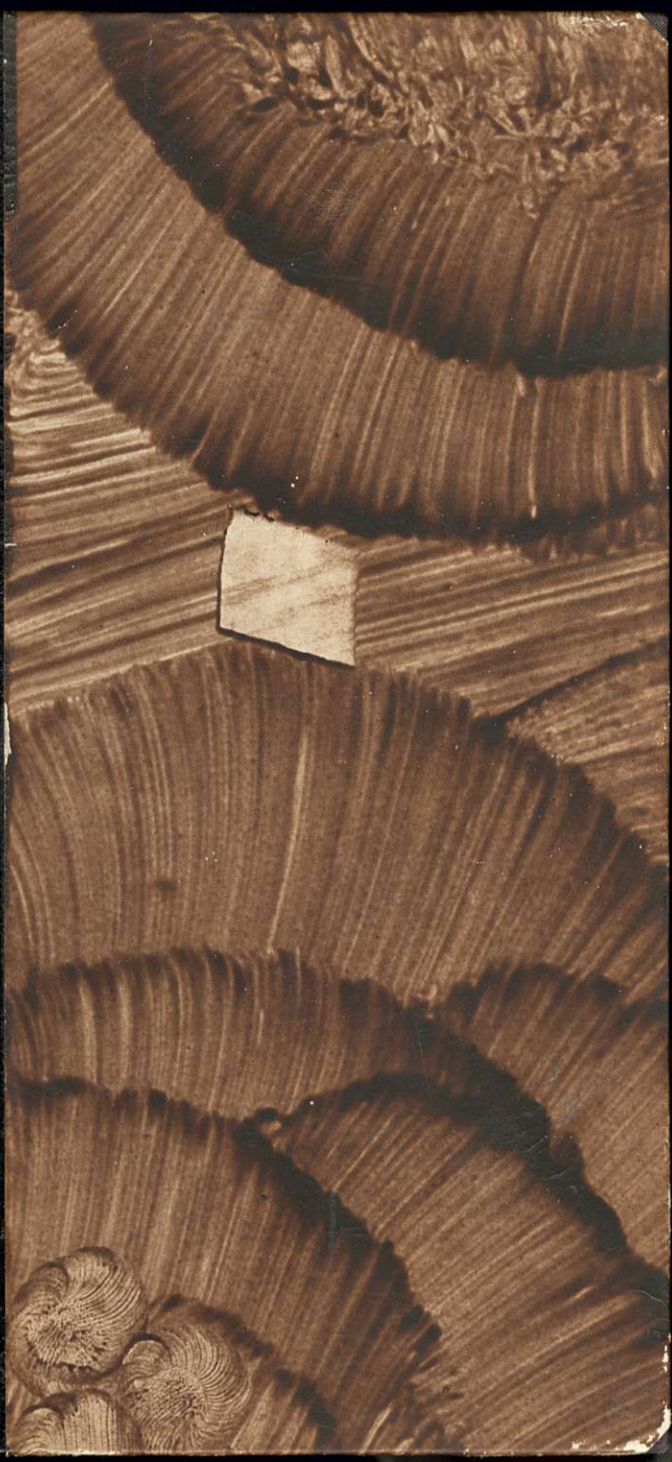
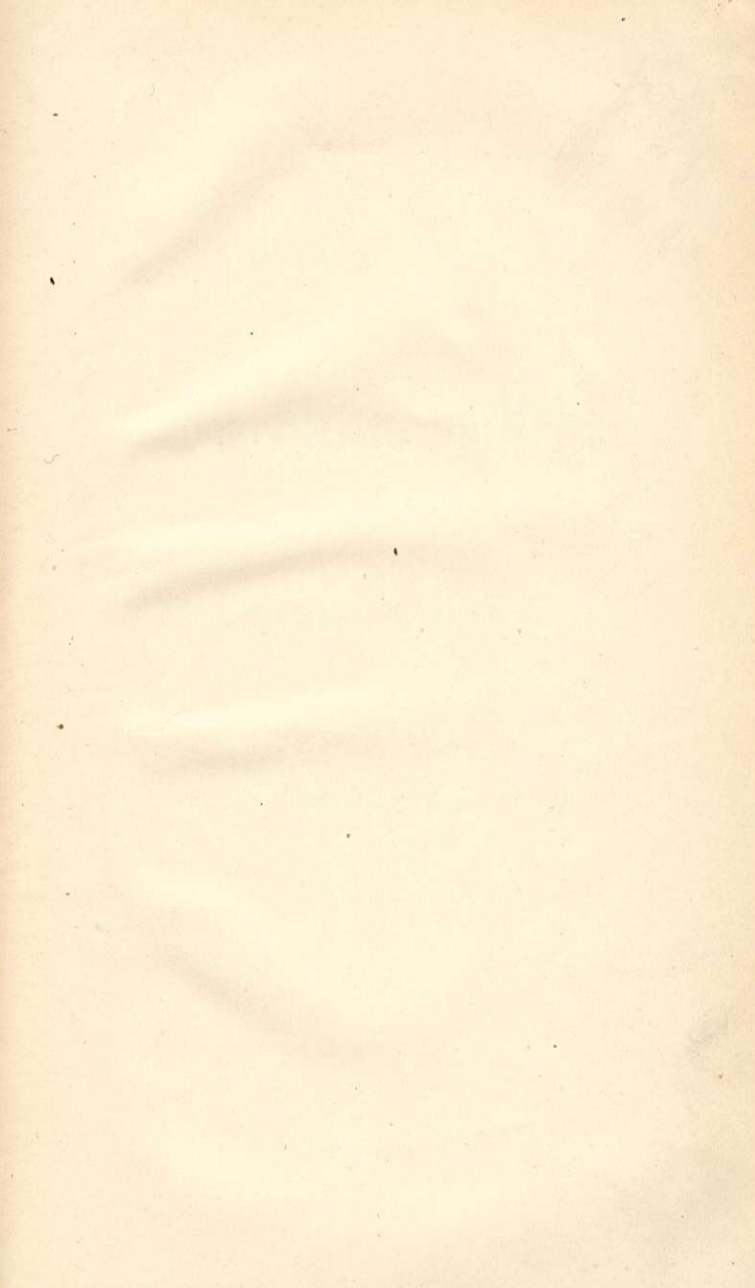


JÄNNES. NEUVOLA.

9. 5.



UNIV. BIBLIOTH.
* 1906 *
HELSINGFORS





Neuvoja

Suomen kielen opettajille.

Äännetieteen alkeet y. m.,

kirjoitti

Arvi Väinölä, *entinen Gen...*
Normaalilyseon lehtori.

Porvoossa 1886,
Werner Söderström'in kustantama.

Alkulause

„Suomen Kielioppiin kansakouluja warten“ ja tähän wihkoon.

Tänä syksynä sain käsiini kirjusen: „Äidinkielen Alkeisoppi. Etupäässä kansakoulujen tarpeeksi kirjoittanut R. Raitio, semin. lehtori. Sortavalassa, 1885“, ja rupestin uteliaisuudella sitä seläilemaan. Sillä tiesin tekijän nuoreksi mieheksi, jolla on ollut hyvä tilaisuus perehtyä uudempiin tutkimuksiin Suomen kielen alalla, jonka tähden toiwoin hänen edes joinkin määrin wapautuneen siitä wanhentuneesta kannasta, jolla Länkelän „Suomen kielen kielioppi“ on. Mutta se toivo petti. Pian huomasin tässä kirjassa, joka tahtoo kansakoulujen oppilaille „antaa tarpeellisimmat tiedot äidinkielenestä“, tämmöisiä wääriä ja siis tarpeettomia tietoja:

„Kerakkeet ainoastaan ääntiöiden keralla äänthyvät selvästi“. — Wäärin: lapsen nufuttaja sanoo s—s—s ilman ääntiötä yhtä helposti kuin a—a—a—a, ja r:ää sopii täryyttää kuinka kauwan tahansa j. n. e.

„Pitkä on tawu silloin, kun siinä on pitkä ääntiö tahi kaksoisääntiö tahi kun se loppuu kahdella kerakkeella. Kaikki muut tawut ovat lyhyitä.“ — Wäärin: semmoisia tawuita kuin ensimmäiset sanoissa lähtö, piste ei kukaan ihminen saata sanoa lyhyiksi.

„Menennön pääte on h—n; tästä voi h kadota.“
 — Väärin: nyhkielessä ei ole h:ta lyhyen ääntiön jäljessä; missä taas h on, esim. sanassa maahan, siitä se ei voi kadota.

„talotse, matalatse, matalammatsse, matalimmatsse“
 y. m. etenkin laatusanojen „kautanto“-kummitukset ovat kielioopin=tekijöiden houreita — ei mitään muuta. Esim. nimisanaa lisääntöineen ei sowi ollenkaan käyttää „lauttossa.“ „Kautanto“ kuuluu niihin sijoihin, jotka ovat apusanoiksi muuttuneet.

„matalane talone“ ei ole muuta kuin tekojuomea; „firwehiden, -tä“ ei käytetä ainakaan kirjakielissä.

„olen kirjoittawa ilmaisee tulevaa aikaa“; „olen lausuwa ilmaisee kestäväää tekemistä tulevassa ajassa“.
 — Mitä ilmaisee *olin lausuwa*? Tietysti menneessä (*olin*) ajassa aiottua (*lausuwa*) tekemistä. Jos nyt muutan *olin* sanan *olen* sanaksi, niin ilmaisen tietysti nykyaikassa (*olen*) aiottua (*lausuwa*) tekemistä.

„Myöntötawan ohiaika: lienen lausuunt. Ehtotawan entinen ohiaika: *olisin lausuunt*“.
 — Molemmat ovat ajan suhteen aivan samalla kannalla, merkitsevät päättynyttä tekemistä sekä nyhjisessä että menneessä ajassa, vieläpä kestäväää tekemistä menneessä ajassa.

„Esi. nimitawan osanto: lausua“; „osannolla on päätteenä hengähdys.“ — Vanhoja tarinoita, joita ei kukaan uuden-aikainen kielimies enää usko, sillä ei löydy ainoatakaan muuta esimerkkiä, että osannon päätteenä on hengähdys, vaan *lausua* on lyhennetty „muutanto“, samallinen kuin *luo*’, *taa*’, *tykö*’, *siunemmä*’ j. n. e., niinkuin merkityskin todistaa; esim. *annan wettä siun juoda*’ l. *juodakseksi*.

„kielteisen tekoisanan en avulla“. — **En** ei ole tekoisana, wai ilmaiseeko se tekemistä tai olemista?

„Sideääntiö e katoaa päätteiden edellä, jotka alkavat t:llä, k:lla ja n:llä.“ — Miksi ei siis sanota: **minä tulu, sinä tult, te tultte?**

Supistuwaisissa tekoisanoissa „sideääntiöt katoavat aina — — ehtotawan **isi**-päätteen kuin myös t:llä, k:lla ja n:llä alkavien päätteiden edellä.“ — Eikö siis saisi sanoa **putoaisi, häwiäisi?** Sanotaanko: **minä pudotu, sinä pudott, te pudottte?**

„Suora kertomalaus on kohteellinen siwulause.“ — Siwulauseko?!

Tarpeettomiksi tähtyy myös lukea tiedot side-tawuista, sidekerakkeista, sideääntiöistä, sillä Suomenkielen wartaloiden ja päätteiden väliin ei tule lisäksi mitään sideäänteitä, jotka eivät niihin alkujaan kuulu, eikä semmoisten oletaminen helpota opetustakaan.

Kerakkeiden jako „kowiin“ (k, t, p), „pehmeihin“ (g, j, d, w) ja „keweihin“ (muut) on suureksi osaksi wäärä; ja waikea on ymmärtää, minkätähden sitä sanotaan pehmennykseksi eikä kewennykseksi, kun esim. sanassa **pelto, pellon kowa t** muuttuu keweäksi **l:ksi**.

„Wartalon ja päätteen väliin asetetaan n. s. monikon **i**.“ — Muodostakaamme esim. **fatto** sanan mon. „menentö“ ja „annanto“. Koska wartalo on **fatto** ja päätteinä (h—n ja niiden välissä tällä kertaa **o**, kun h:n edessä on **o**, siis:) **hon**, sekä **lle**, niin saataisiin **fatto=hou** ja **fatto=lle**. Mutta wartalon ja päätteen väliin asetetaan **i**, siis: **fatto=i=hou** ja **fatto=i=lle**! Mitkä säännöt auttavat tästä eteenpäin? Niitä ei ole.

Tekosanan wartaloa ei ole hyvä ottaa „lähiajan mon. 3 tekijästä“, sillä tätä äännetään melkein koko Suomessa niin, että **wat** (**wät**) päätteen edellä on pitkä ääntiö, esim. **ottaawat**, **etsiivät**, vaikka wartalo päättyy lyhyeen ääntiöön.

Hauska on määrittys supistuvaisista teosfanoista: „joiden siederakkeeksi voi ajatella hengähdystä (?) kahden ääntiön välissä.“ — Voihan yhtä hyvin ajatella, että ’ on siederakkeena semmoisisfakin sanoissa kuin **saan**, **juon**, **shön**, **käyn**. „Siederakkeena“ supistuvaisissa on todistettavasti **t**, joka pysyy loppuääntiön kadotessa, esim. **putota**: **pudot-koon**, ja muuttuu niinkuin tavallisesti muutenkin **f**:ksi entisen lähiajan **i**:n edessä, esim. **putota-i**: **putoti**: **putosi**, mutta katoa muuten.

Suomattava on kuitenkin, ett’eiwät nämät wiat ja puutteet ole yksin hra Raition, vaan ylimalkaan vanhentuneen kannan, jota esim. Curén’in oppikirjat edustawat. Raition niinkuin R. Hämäläisen ja Rockström’in oppikirjojen wika on siinä, että matkiwat vanhaa, huolimatta siitä, onko se hyvää wai huonoa.

Sitä paitsi owat wanhat, tässä käytetyt tiedesanat suureksi osaksi onnistumattomia, jopa suorastaan erehdyttäviä, niinkuin näkyy seuraawista esimerkeistä:

Ääni sanaa ei ole hyvä käyttää puheen pienimpien osien, äänteiden nimityksenä, koska se tarwitaan nimeksi sille sointijaksolle, jolla ihminen puhuu ja laulaa. Jos emme näitä käsitteitä erota, tulisi esim. sanoa, että **f** on „äänetön ääni“ ja **w** „äänellinen ääni“.

Ääntiölajien nimitykset: „k^owat“, ja „pehmeät“ eiwät ole asianmukaisia läheskään samassa määrässä kuin matalat ja korkeat. „Keweiksi“ nimitetyt **e** ja **i**

ovat itse asiassa ainakin yhtä pehmeät j. o. korkeat kuin ä, ö, y, eikä niiden erottaminen kumminkaan kansakouluoppikirjassa ole ollenkaan tarpeellinen.

Niin kutsutuita „warseinaisia“ kaksois-ääntiöitä **uo, yö, ie** sopisi yhtähyvin ja pikemminkin kuin muita sanoa „epäperäisiksi“, ja päin vastoin.

Useain sijain nimet ovat joko liian laajamerkitykset taikka eivät vastaa sijain käyntäntöä; esim. sopisi sanoa:

asunnoksi: (asun) kotona, kirkolla;

lähdennöksi: (lähden) kotoa, kirkolta, =lle, kirkkoon;

menennöksi: (menen) papiksi, kirkolle, =lta, =sta;

siwunnoksi: kaimvolta, =lle, kaimwotse;

otannoksi: (otan) laatikosta, ulkoa;

annannoksi: (annan) käteen;

muutannoksi: (muutan) Helsinkiin, Helsingistä;

awunnoksi: apuna, awuksi, awulla j. n. e.

„Tekosana“ saattaa merkitä tehtyä sanaa, niin kuin tekohampaat ovat tehtyjä hampaita.

„Suoratapa, suoratawan“ on outo taiwutus; sitä paitsi tämä tapamuoto ei ilmoita suoraa, vaan todellista tekemistä.

„Myöntötapa“ sanan vastakohtana olisi kieltotapa, eikä tämä tapamuoto ilmoita myönnettyä, vaan mahdollista tekemistä.

Aikamuotojen nimitykset ovat niin sotkuisia, että on vaikea ymmärtää, kuinka ihminen saattaa niitä oppia. „Entinen lähiaika“ esim. tuntuu ensin samallaiselta ristiriitaisuudelta kuin esim. wanha nykyaika, wiisas höpelö j. n. e., kunnes saapi selville, että sana lähiaika ei ollenkaan tarkoita aikaa, vaan kestävää teke-

mistä. Samoin muuttakaan nimet eivät ollenkaan sovi yhteen määritysten kanssa.

Sana osannainen on väärin muodostettu; se ei saata merkitä muuta kuin sitä, joka on syntynyt „osaamisen“ (s. o. osaamisen) kautta — siis ei juuri mitään.

Jos vielä lisään huomanneeni semmoisia erehdyksiä kuin „Kaksi eri ääntiötä muodostavat kaksoisääntiön“ (pitää olla **muodostaa**);

„Nimisanoista: — — **wilkas**“ (**wilkas** on laatusana), ja että toisessa oppijakiossa ei puhuta ehtotawan **isi**-merkistä, vaikka puhutaan muiden tapamuotojen merkeistä, niin olen maininnut päämuistutukset, joita sopii tehdä puheena olevaa teosta vastaan; sillä siinä esitetyn aineen määrä ylimalkaan ja sen joko kolmeen oppijaksoon niinkuin myöskin opettajille aiottujen ohjeiden erottaminen eri wihkoksi eivät mielestäni ansaitse muuta kuin **hyväksymistä** ja **noudattamista**.

Kun siis tämälään uutukainen kielitieteellisessä suhteessa ei wastannut toiveitani, päätin toteuttaa erään vanhan mielituuman: koettaa kansantajuisesti esittää Suomen kieliooppia, pitäen silmällä tärkeimmät suomalaisen ja yleisen kielitieteen viime vuosikymmeninä saavuttamat tulokset. Tosin pelotti vähän se luulo, että kirja ei saisi ostajia eikä lukijoita, koska ylimalkaan rakastetaan vanhaa, vanhuuden tähden ja wihataan uutta, uutuuden tähden. Mutta tämä pelko haihtui osaksi, kun herra Werner Söderström oli tarpeeksi uskalias ottaakseen kustannet-

tawaksensa teoksen, joka ei katso „tarpeellisimmaksi“ opettaa kansakoulujen oppilaille tämmöistä suomea:

Serbian kuninkahan lähettämiä joukkoja, lukuisia kuin lampahiden katrahita, on hyökännyt Bulgarian ruhtinahan maaan ahtahatsse Dragoman'in solatsse hynnä muitse wäljemmitse paikoitse, ja owat tällaisetse julistuksetse ollehet puolustawinahan menetystähän: „Koska Sinä, Aleksander ruhtinas, karatt Numilian kimppehän ja kuitenkin näht tulewan jokschenkin hywin toimehen tuone Konstantinopolin sairahane miehene, niin minä Milan taas hyökätin sinun niskahas suurene sotawäkene, enkä pyhähdy, ennenkuin te kaikki miehet maatte peittyneinä lumehen ja jäään, ja ennenkuin olemme akkaillanne ja tyttöiltänne heidän kallihimmat aartehehän riistänehet!“

Minä olen siis oppikirjasjani ottanut jokschenkin saman, ehkä wähän pienemmänkin oppimäärän esitettäväksi kuin hra Raitio ja jakanut sen ylimalkaan samalla lailla kuin hän kolmeen jaksoon, jotka kuitenkin olen pannut sisätysten — eri kirjainlajeilla painettuina — enkä perätysten, siten saawuttaen sen edun, että jokainen yhdellä silmäyksellä saattaa nähdä, mitä kirjassa on sanottu kustakin kieliopin seikasta. Tahallani olen poikennut hänestä ja Väinkelästä, jota hän jotenkin uskollisesti seuraa, ainoastaan siinä, missä heidän esityksensä on wäärä, tarpeettomasti seikkaperäinen tai muuten onnistumaton, ja missä on „epäperäisiä“ tiedesanoja.

Suoranaisia neuvoja opettajille tuon oppikirjan käyttämiseen olen pannut tähän eri wihkoon. Mutta sitä paitsi olen luullut hyödyttäväni Suomen kielen opetusta sekä kansakouluissa että muissakin opistoissa esittämällä tässä, ensi kerran suomenkielisessä kirjallisuudessa, äänne-

tiedettä eli fonetiikkaa sen määrän, jonka olen luullut tarpeelliseksi funkin suomen kielen opettajan tuntea.

Hämeenlinnassa Joulukuulla 1885.

Tekijä.

Äännetieteen alkeet.

Ääntivistä.

1. Lausuttakoon peilin edessä perätysten ääntiöt **a, o, u**; silloin huomataan, että suu ääntäessään **a**:ta on avoin, **o**:ta puoliavoin ja **u**:ta umpinainen, siinä määrässä kuin äänen estymätön ulospääsy sallii, jonka tähden sopii sanoa **a**:ta avoimeksi, **o**:ta puoliavoimeksi ja **u**:ta umpinaiseksi.

Sitten äännetään perätysten **ä, ö, y** ja huomataan, että **ä** on avoin, **ö** puoliavoin ja **y** umpinainen.

Sitten äännetään **a, e, i** ja **ä, e, i**, jolloin huomataan, että, verrattuina **a**:han ja **ä**:hän, **e** on puoliavoin ja **i** umpinainen, sillä kieli nostetaan näitä äännettäessä tuntuvasti lähemmäksi kitalakea kuin **a**:ssa ja **ä**:ssä.

2. Nyt kuiskataan **u** ja **y** perätysten, jolloin syntyy vihellyksen tapainen suhina. Tämän suhinan saatamme vahvistaaikin täydeksi vihellykseksi, äkisti puhaltamalla henkeä kesken kuiskausta. Koetellaan kuunnella, antaako suu saman sävelen kumppaakin kuiskattaessa. Ei, erotusta tuntuu olevan toista oktaavia,

u on matalampi **y**:tä.

Samalla lailla huomataan, että

o on matalampi **ö**:tä, ja

a on noin kvinttia tai sekstia matalampi **ä**:tä.

Wieläpä on helppo huomata, että **u** ja **o** ovat matalammat **a**:ta ja taas **y** korkeampi ja **ö** melkein yhtä korkea kuin **ä**, joten saatamme sanoa, että

a, o, u ovat matalia ja

ä, ö, y ovat korkeita.

Entä **e** ja **i**? **E** tuntuu olewan vähäistä korkeampi kuin **y**, ja **i** paljoa korkeampi eli korkein kaikista ääntidistä, joten ne sävelensä suhteen ovat ehdottomasti korkeita. Kuitenkin niitä kielipiillifista syistä on luettu „keweiksi“, „epämääräisiksi“, koska sopivat yhteen sanaan sekä korkeiden että matalien kanssa.

3. Mutta jos käyttää puhe- eli lauluääntä, niin tulee päätöksiin, jotka näkyvät olewan ristiriidassa edellisten kanssa: esim. **i**:tä sopii ääneen lausua tai laulaa kuinka matalasti tahansa ja **u**:ta taas kuinka korkeasti tahansa, eikä suu tunnu tällöin antawan mitään omaa huomattavaa säveltä, mutta ääntiön oma kaiku on sävelten vaihtuessa aivan selvä ja aina sama.

Kuinka tämä on ymmärrettävä? Mitä on ääntökaiku? Mitä puheääni ja kuiskeääni?

Näihin kysymyksiin saamme vastauksen esim. seuraavalla tavalla. Jos lähennämme huulet toisiinsa ja puhallamme henkeä ulos ikäänkuin kynttilää sammuttaaksemme, niin ilman hankautuminen huulia vasten synnyttää suhinan, joka ei tunnu korkeudelleen muuttuvan, vaikka puhallamme välistä kovemmin, välistä hiljemmin. Mutta jos suun eteen, kielelle huulia, panemme erisuuruisia pulloja, niin suhina kuuluu kulloinkin korkeammalta tai matalammalta, kimeämmältä tai kumeammalta. Sillä kullakin pullolla on eri virityksensä, oma sävelensä, joka on sitä matalampi ja kumeampi, u:nkaltaisempi, mitä

isompi pullon komo on, ja taas yhä korkeampi, kimeämpi, i:nkaltaisempi, mitä pienempi komo on. Jos taas panen huulteni väliin ratiin ja, puhaltaessani samalla lailla, vähitellen supistan ratiin aukkoa esim. lykkäämällä kirjaa sivulta päin yhä enemmän sen suun suluksi, niin huomaa sähinan muuttuvan yhä matalammaksi, mitä enemmän ratiin aukko ummistuu, vaikka tietysti komo nyt pysyy aina yhtäläisenä. Siis ei ainoastaan komon suuruus, vaan myös sen umpinaisuus määrää, kuinka korkea sen oma sävel on. Puhallussähinasäpa on yhdistettyinä suuri joukko keskenään sopusoinnuttomia osasäveliä, ja niistä vahvistaa pullo tai ratti kulloinkin sen sävelen, joka on sama tai lähes sama kuin pullon tai ratiin oma sävel.

Mutta jos painan huulet yhteen ja kowasti puhallan henkeä niiden välitse, ikäänkuin torwea soittaakseni, niin ei enää kuulu sähinaa, vaan huulet rupeawat nopeasti tärisemään, syunyttävät soinnin, joka on helppo saada korkeammaksi tai matalammaksi suuremmalla tai vähemmällä painolla. Jos taas, pitäessäni samaa ääntä huulillani, panen niiden eteen ratiin ikäänkuin torweksi ja wuorotellen supistan sekä väljennän sen suuta, niin on helppo huomata, että sointi siitä huolimatta pysyy samassa säwelessä, mutta saapi kulloinkin eri sointisäwryn, kumeamman tai kimeämmän, enemmän u:n- tai i:nkaltaisen. Tämä tulee siitä, että soinnissa niinkuin sähinasäfin on suuri joukko osasäveliä, mutta soinnin osasäwelet owat keskenään soinnullisia ja alin niistä eli perussäwel on werrattomasti wähwempi muita, niin että waaditaan totuut korwa noita muita, ylisäveliä ollenkaan oiwaltamaan. Ratti tosin wähwistaa milloin minkin soinnullisen yli-

sävelen, josta tulee tuo eri sävy, mutta wahwin, perussävel pyssy kuitenkin aina waltawana.

Löythyypä kurkunsolmun eli n. k. Nataminpalan sijäpuolessa kaksii wastatusten asetettua äänijännettä, joita, ikäänkuin huulia, saatamme mielen mukaan jännittää ja höllentää, panna syrjittäin kiinni toisiinsa tai siirtää kauemmaksi toisistaan. Sengittäesämme ne owat aiwan höllinä ja erillään toisistaan; mutta kuisatesämme ne owat lähennettyinä toisiinsa, niin että henki ei pääse aiwan wapaasti kulkemaan, waan hankautuu niihin ja synnyttää suhinan, jota sanomme kuiskeeksi eli kuiskeääneksi. Puhuesämme ja laulaesämme ne taas owat jännitettyinä syrjittäin kiinni toisiinsa, niin että hengen tunkeutuessa keuhkoista niiden välitse ulos, tärähtelewät, s. o. soiwat. Mitä kowempi jännitys, sitä nopeampi tärinä ja sitä korkeampi ääni. Ja samoin kuin huulten eteen asetimme erilaisia pulloja taikka enemmän tai vähemmän ummistetun rätin ja siten sainme suhinan kuulumaan milloin korkeammalta milloin matalammalta sekä tärinän milloin kimeämmältä milloin kumeammalta, samoin on kurkkumme edessä suu, jonka saatamme wirittää eri säveliä antawaksi. Kun äännämme matalia ääntiöitä, on kieli taaksepäin wedetty kokoon, niin että suun tyhjä sisus — joka on werrattawa pulloon, — on mitä suurin. Kun taas äännämme korkeita ääntiöitä, niin lykkäämme kielen pitemmäksi ja eteenpäin — niin kuin helposti saattaa silminkin peilin edessä huomata, jos wuorotellen lausuu a-ä-a-ä — ja silloin tietysti kielen ja huulten välinen koma on aiwan pieni.

4. Suomen kielen ääntiöt järjestywät siis seuraawalla tawalla:

	Matalia		Korkeita
			epämääräisiä
Uvoimia	a	}	ä
Buoliavoimia	o		e
Umpinaisia	u		i
			ö
			y

Kerakkeista.

5. Jos nyt vielä kerran peilin edessä äännän puheäänellä perätysten ääntiöt *a*, *o*, *u*, niin huomaan tosin suun yhä enemmän ummistuvan, mutta *u*:sfafin huulet vielä päästävät hengen vapaasti ulos. Mutta jos panen huulet melkein toisiinsa kiinni, niin että toin tuskin henki pääsee ulos, niin ei enää kuulu *u*:ta, vaan surinaa, joka tulee siitä, että ääni soi kirkkua samalla kertaa kuin henki sähisee huulten välissä. Tämä surina, jota siis saatamme sanoa äänelliseksi henkiäänteeksi, on kerake *w*, vaikka puheessa mukavuuden vuoksi äänämme *w*:n niin, ett'emme ainoastaan lähennä huulia toisiinsa, vaan painamme alahuulen ylähampaita vasten. Jos taas, yhä peilin edessä, pidän huulia niinkuin *w*:ssä, mutta en äännä, en käytä puheääntä, vaan koetan lausua *h*:ta, *f*. o. päästää pelkkää henkeä ulos, niin ei kuulu enää surinaa, koska siinä ei ole enää puheääntä, vaan kuuluu pelkkä hengen sähina huulten välissä. Tämä äänetön henkiääne on *f*.

6. Jos taas *w*:tä surisuttaessani painan silmänröpähiseksi huulet kiinni toisiinsa, äänen soimista keskeyttämättä, niin syntyhy keskelle *w*:tä *b* tähän tapaan: *wwwwww*. Onko *b* siis henkiääne? Ei, hengen ulospäästö keskeytyhy täydellisesti siksi aikaa, kuin huulet ovat

suljettuina, ja **b**:tä sopii siis sanoa umpinaiseksi; mutta koska henki, huulten taas auetessa, kovemmassa voimassa, ikäänkuin paukahtaen syöksee ulos, niin sopii **b**:tä, pehmeämpään **w**:hen verraten sanoa myöskin kowaksi. Tämän erotuksen kerakesurunan voimassa eli kovuudessa huomaa helposti, jos wuorotellen ääntää esim. **wa ba**. **B** on siis kowa ja samalla äänellinen, koska puheääni kuuluu koko ajan sekä huulten auetessa että niiden vielä kiinni ollessa.

7. **F**:stä saan taas sulkemalla huulet ensin täydellisen waikenemisen ja sitten, huulten auetessa, sitä kowemman suhahduksen eli pamahduksen, jonka sanomme **p**-äänteeksi; näin: **ffff**. **F**:hen niinkuin **b**:henkin ei siis kuulu ainoastaan tuo auknewien huulten hnyyttämä pamahdus, waan myös huulten ummessa-olo, ja kumpikin on **p**:ssä puheääneton, **b**:ssä äänellinen. **F** on siis ääneton kowa (i. ääneton umpinainen). **B**:n ja **p**:n warsinainen erotus, niinkuin niitä täällä pohjoismailla äännetään, on siis siinä, että edellinen on äänellinen, jälkimmäinen ääneton, jonka helposti huomaa, jos wuorotellen lausuu **ba pa**-taikka keraketta wenyttämällä **abba appa**.

8. Entä **m**? Lausutaan peilin edessä, ilman ääntiötä, ja suuta awaamatta **bm**. Puheääni kuuluu ja huulet pysyvät ummessa; onko siis **m** äänellinen kowa? Kyllä äänellinen, mutta ei kowa eli umpinainen, sillä henki pääsee nenästä ulos. **M** on äänellinen nenäääne, mutta sanomme sitä wain nenä-äänteeksi, koska emme kielessä käytä äänetöntä. Ääneton **m** (h:lla merkittyinä) on äänellisen edessä tuossa interjektioonisssa **hm!**

Mielum yläpuolesta alkaa nim. nenäaukko, joka sitten lahtia jakautuen pitkittyy ylös, eteen- ja alaspäin

ja päättyy sieramiin. Nenä- ja suuaukon välissä on kitalaen pehmeä, lihainen takaosa, jonka luonnollinen lepöasema on jofseenkin semmoinen kuin *m*:ssä, että suu- ja nenäaukko ovat yhteydessä keskenään ja kurlun kanssa; mutta useimpia äännteitä lausuttaessa se nostetaan ylös, niin että se kokonaan erottaa nenäaukon suusta ja kurlusta. Kun äännän *bn*, niin pehmeä kitalaki, oltuaan ylhäällä nenäaukon edessä, laskeutuu äkkiä alas, jolloin kuuluu tuo *b*:n pamahdus, hengen syöksyessä nenäaukkoon. Nenäaukko se on, joka äänelle antaa tuon omituisen ontelon, honottavan kaiun, jota sanomme nenä-ääneksi.

9. Kerrataksemme vielä, mitä olemme näistä keratkeista oppineet, niin sanomme, että äänetön *p* ja äänellinen *b* ovat umpinaisia, koska ne saadaan lausutuiksi ainoastaan täydellisesti sulkeamalla sekä suu- että nenäaukon, ja kovia, koska estetty henki, esteen lakatesa, syöksyy sitä kovemmallalla voimalla ulos. Muut ovat aukollisia: a) suu on suljettuna, mutta nenäaukko avoimaisessa yhteydessä kurlunsolmun kanssa, joten saadaan (äänellinen) nenä-äänne *m*; taikka on b) nenäaukko ummesa, mutta suu vähän raollaan, niin että henki suhisten tai suristen pääsee ulos, joten saadaan henkiäänteet, äänetön *f* ja äänellinen *w*.

Saatamme siis esittää nämät huulilla lausuttavat kerakkeet, huuliäänteet, seuraavassa taulussa:

Kovat		Pehmeät	
Äänetön	Äänell.	Nenä- äänne	Henkiäänteet
Huuliäänteet <i>p</i>	<i>b</i>	<i>m</i>	Äänetön Äänell.
			<i>f</i> <i>w</i>

10. Mutta löytyy suussa muitakin ääntimiä

kuin huulet, nim. kieli, hampaat ifenineen ja kitalaki. Jos painan kielenpään ylähampaiden taakse, niin että syntyy täydellinen sulku, niin sulun auetessa kuuluu äänetön kova **t**, ja tämän äänellinen vastakohta taas on kova **d**, jota käytetään esim. ruotsin kielessä ja myös suomea lukiesä (waikka wäärin, koska sitä ei ole kansankielessä). Ja kowasta **d**:stä saadaan aukaisemalla nenäwäylää nenä-äänne **n**. Jos taas kieliasema on niinkuin **t**:tä lausuakseni, mutta hellitän kielenpäätä wäähäsen hampaista, niin että henki suhisten pääsee ulos, niin syntyy **t**:n jälkeen äänetön henkiäänne **ʃ**; samalla lailla saadaan kowasta äänellisestä **d**:stä, kieltä pikkusen hellittämällä, äänellinen henkiäänne, se „pehmeä **d**“ joka **t**:n pehmenmyksenä vielä kuuluu muutamissa hämäläismurteissa. Nämät hammas-äänteet saattaa siis järjestää näin:

	Kovat		Pehmeät	
	Äänetön	Äänell.	Nenä-äänne	Henkiäänteet
Hammas-äänteet	t (kova)	d	n	ʃ (pehm.) d

11. Kolmas ääntämiskohta on kielen selän ja kitaeläen välissä. Siinä saan äänettömällä sululla **k**:n ja äänellisellä sululla **g**:n. **G**:stä taas awaamalla nenäwäylää saan nenä-äänteen, jolla ei ole omaa kirjainta, waan jota sanomme eng-äänteeksi. Se on se **n**:llä merkitty kerake, jonka selwästi erottaa todellisesta **n**:stä, jos perätysten lausuu esim. **san-ta** ja **san-ka**. Ja samoin kuin **nt** pehmenmyksen kautta muuttuwaat pitkäksi eli kaksinertaiseksi **nn**:ksi, samoin eng-äänne ja **k** yhthywät pitkäksi eng-äänteeksi, joka merkitään **ng**:llä, waikk'ei siinä kuulu selwää **n**:ää eikä **g**:tä, esim. **sannan**, **sangan**

(pitäisi kirjoittaa: **fang-ugan**). Jos **f**-asemassa pikkusen hellitän kieltä kitalaesta, niin saan **h**:ntapaisen suhinan, jota käytetään äänettömänä henkiäänteenä monessa kielessä ja jota meillä vieraskielisissä nimissä merkitään **kh**:lla, esim. **Aherfon** (ei saa ääntää **Kerfon** eikä **Gerfon** eikä myös **K-herfon**). — Jos minun taas pitäisi ääntää esim. **Figge**, mutta en paneakaan kieltä aivan kiinni kitalakeen, niin saan äänellisen henkiäänteen, joka on melkein kuin **j** (vaikka **j** äänthy vähän edempänä suussa), ja sana kuuluu jokseenkin: **Fijje**.

Näitä kerakteita tulisi meidän, katsoen niiden ääntämiskohtaan, sanoa kitalaki-äänteiksi, mutta vanhan tavan mukaan sanomme ne kurkkuäänteiksi ja järjestämme ne näin:

Kovat		Pehmeät		
Ääneton	Äänell.	Nenä- ääne.	Henkiääntee	
Kurkkuääntee	f	g	Ääneton	Äänell.
		ng	kh	j

Muist. Vanhimmassa suomen kirjakielessä kirjoitettiin esim. **padhan** **padan**, **teudhes** tähdessä, osotteeksi, että **d** äänne oli aukollinen eli pehmeä, j. o. että henki (**h**) sitä lausuttaessa pääsi ulos. Silloin käytettiin samoin **f**:n pehmennyksenä **gh**:ta, esim. sanoissa **loghasta** **loasta**, **pelghosta** **pelosta**; tämä epäilemättä merkitsi pehmeätä, aukollista **g**:tä, äänellistä kurkku-henkiääntettä, joka sittemmin on kielestä kadonnut, muuttuen **w**:ksi (**pelwoستا**), **j**:ksi (**peljätä**), seuraavan ääntiön pitennykseksi (**pelwoستا**, **pöläätä**), taikka kokaan häwitän (**pelosta**, **pelätä**).

12. Vaikka nyt olemme tähdellisyhyden vuoksi maininneet muutamia vieraskielisiäkin äännteitä, niin on kuitenkin vielä muutamia omia jäänyt mainitsematta, nim. **h**, loppuhenkonen ', **l** ja **r**. **S** ei ole kerake samassa merkityksessä kuin edelliset, sillä sen lausumiseen ei waa-

dita mitään sanottavaa ääniwäylän supistamista tai sulkemista, waan **h** on se wieno suhina, jonka uloshengitetyn ilman kulku melkein awonaisen kirkun kautta synnyttää. **H**:ta lausuttaessa on suun asema kulloinkin sama kuin lähimmäisen ääntien vaatima asema; esim. jos sanon **h**uu tai **uh**, niin suu on koko ajan **u**-asemassa, ja taas koko ajan **i**-asemassa, kun sanon **hii** tai **ih**, j. n. e. Sopii siis syystä sanoa **h**:ta kirkkuäänteeksi, koska se todellakin synthy itse kirkussa. Koska se kuuluu tekee lähimmin saman vaikutuksen kuin tuo wieraskielinen **kh**, niin asetamme sen tauluun **kh**:n wiereen.

13. Sanojen lopussa tavattava henkonen (aspiratio) (?) on monivaiheinen. Paikoin, esim. **Itä**=**Karjala**ssa se vielä kuuluu **h**:lta, etenkin jos ei toinen sana välittömästi seuraa. Mutta jos seuraa ääntiöllä alkava sana, niin monessa paikoin **Itä**=**Suomes**sa käytetään henkonen asemesta täydellistä kirkunsolmun sulkua, äänijänteiden yhteenliittämistä, niinkuin esim. **ei oo' ollunna**. Myös käytetään pohjoisessa **Sawos**sa ja **Karjala**ssa **k**:ta; esim. **tulek**, **ei ook tullunna**. Kerakkeen edellä taas henkonen muuttuu sen kaltaiseksi, etenkin **Sawos**sa ja **Häme**essä; esim. **sinne'**=**päin**: **sinneppäin**, (niinkuin **wene'**=**tä**: **wenettä**), **ei saal**=**lähteäp**=**pois**. Monessa paikoin se taas on melkein sukupuuttoon kadonnut.

14. **g** ja **r** muodostetaan kumpikin omituisella tavalla. **g**:ssä kielen kärki on niinkuin kowassa **d**:ssä kiinni ylähampaiden sijäpuolella ikenessä, mutta kummallakin siwulla on aukko, josta henki pääsee ulos. **R**:ssä on kielessä sama asema kuin kowassa **d**:ssä, mutta kärki ei ole yhtä mittaa kiinni ikenissä, waan tarisee niitä vastaan, joten henki siinäkin pääsee ulos. Molem-

mat ovat siis hammas=henkiäänteiden kaltaisia, ja m^olempia käytetään meillä ainakin tavallisesti äänellisinä; ne ovat siis lähintä sukua pehmeälle d:lle, jota saattaisimme sanoa tärinättömäksi r:ksi ja jonka asemesta niitä yleisesti käytetäänkin hämäläismurteiden alalla, esim. **Palasjoki, Lehresmäki.**

15. Kaikki puheena olleet kerakkeet järjestämme siis yhteen seuraavalla tavalla:

	Kovia		Pehmeitä		
	äänett.	äänell.	Menä=äänteitä	Henkiäänteitä	
Suuliäänteitä	p	b	m	f	w
Hammas=äänteitä	t	kova d	n	f	pehm. d, l, r
Kurkkuäänteitä	k	g	ng	kh, h, (')	(gh) j

16. Jos nyt vertaamme ääntiöt kerakkeisiin, niin huomaamme, että edellisten tunnusmerkinä on pelkkä ääni, joka vain saapi erilaisen laulun suun eri muotojen kautta; jälkimmäisten tunnusmerkinä taas se suhahdus, jonka henki synnyttää hankautuessaan ääniwäylän siivuihin, kun se joko oltuaan aiwan kiinni äkkiä awataan (p, t, k), tai on raollaan (f, s, kh) taikka melkein aiwan awoin (h). Myöskin saatamme yhdistää äänen tuohon suhahdukseen, joten saamme äänelliset kerakkeet (b, kova d, g; m, n, ng; w, pehmeä d, l, r, j), mutta pelkkä ääni ei saata muodostaa kerakkeita.

Helposti huomaamme wääräksi tuon tavallisen määrityksen, että „kerakkeet ainoasti ääntiöiden keralla äänthyvät helposti eli selvästi“, sillä henkiäänteet äänthyvät sekä helposti että selvästi ilman ääntiöitäkin. Mutta tavuita ei ainakaan Suomen kielessä muodosteta ilman ääntiöitä.

Tawuista.

17. Mikä siis on tawuu? — Senti, joka synnyttää sekä kerakkeet että, ääneksi muodostuneena, ääntiötkin, puhalletaan keuhkoista wetämällä kokoon ne lihakset, joilla supistamme rintakehän sijuksen. Tämä rintakehän supistaminen ei tapahdu tasaisesti, yhtämittaisesti, vaan väliajoittain, painalteleamalla. Tämän huomaa helposti, jos esim. perätysten ääntää vaikka kuinka wenytyttyä yksi-tawuisen **waan** ja kaksiteawuisen **waa'an**. Ääntimet, kieli ja huulet pysyvät kummassakin tapauksessa aivan samassa asentassa w:n ja u:n ääntämisen välisellä ajalla, eikä tuo apostrofi ' merkitse muuta, kuin että silloin uudesta painalletaan henkeä rinnasta, s. o. uusi tawuu alkaa. Tawuu on siis se määrä kieliäänteitä, jonka yhdellä painaltamalla uloshengitetty ilmamäärä synnyttää.

Pitkistä äänteistä ja kaksois-ääntiöistä.

18. Nyt ymmärrämme myöskin, mikä on erotus pitkän ja kahden samallaisen lyhyen ääntiön välillä. Esim. sanassa **sano** on yksi pitkä **o**, joka äänthy yhdellä painaltamalla, mutta sanassa **sano'os** kaksi lyhyttä **o**:ta, joiden keskellä on uusi painallus, uuden tawuun alku. Jos ei ääni aivan taukookaan uuden tawuun edellä, niin se ainakin on tuntuvasti heikompi, kunnes uusi paino antaa sille uuden voiman. Ja samallinen on erotus kaksois-ääntiöiden ja kahden erilaisen lyhyen

ääntiön välillä. Esim. sanassa **ruoste** äännetään **uo** samalla painaltamalla, samassa tavuussa, niin että ei saata sanoa, missä **u** loppuu ja **o** alkaa, vaan **u** muuttuu vähitellen **o**:ksi ikäänkuin vetämällä. Sanassa (**ruko**:) **ruosta** on uusi painallus, uuden tavuun alku juuri **u**:n ja **o**:n välissä, huulet ja kieli menewät **u**-asemasta **o**-asemaan äkisti, ikäänkuin nykäisemällä, ja samassa kuin tulevat **o**-asemaan, uudistuu ääni uudesta painalluksesta.

19. Mitä taas kerakkeisiin tulee, joiden päätunnusmerkki on suhahdus, niin on selvä, että semmoisissa sanoissa kuin **appi**, **abba**, **amme**, joissa on vain yhdenkertainen sulku, on myös ainoastaan yksi suhahdus ja siis yksi **p**, **b**, **m**, mutta pitkä. Se ei muuta asiaa, että uuden tavuun paino tulee sulun kestäessä, s. o. että pitkät **p**, **b**, **m** jakautuvat kahdelle tavuulle. Kahteen eli kaksoinkertaiseen **p**:hen, **b**:hen, **m**:ään waadittaisiin suun kahdesti sulkemista. Henkiäänteitä ääntiöiden välissä, esim. **h**:ta ja **f**:ää sanoissa **ohho** ja **jassoo**, saatamme pikemmin sanoa kaksoinkertaisiksi, sillä niissä suhina todellakin tuntuu uudistuvan tai ainakin wahvistuvan uuden tavuun tullessa.

20. Kaksois-ääntiöiden jako aulenewaisiin ja umpipäätteisiin selviää heti, jos peilin edessä ääntää perätysten esim. **uo** ja **ou**. Aulenewaisille vastakohdaksi näyttäisi nimitys ummistuwaiset sopiwan paremmin kuin umpipäätteiset, mutta jos ajattelee kaksois-ääntiöitä **iu** ja **ui**, joissa edellisenkin ääntiö niinkuin jälkimmäisenkin on umpinainen, niin huomaa nimityksen „ummistuwainen“ sopimattomaksi. Nimet „warjainen“ ja „epäperäinen“ owat tuulesta temmattuja ja mahdottomat niidenkään puo-

lustaa, jotka vanhan tavan vuoksi riippuvat niissä kiinni.

21. Lyhyiden kaksois-ääntiöiden lyhyys tulee siitä, että niiden jälkimmäistä ääntiötä *i:tä* ei äännetä täydellisesti; esim. *uros*, *uroon* sanan muodossa *uroissa* vaatii pitkä kaksois-ääntiö *oi* yhtä paljon aikaa kuin pitkä *oo* muodossa *uroossa*; mutta *puro* sanan muodossa *puroissa* on taas *oi* melkein yhtä lyhyt kuin yksikömuodossa *puros*, jonka kaltaiseksi moni murre ääntääkin monikon. Erotus huomataan myöskin *r:n* ääntämisessä: *puro* sanan sekä yksikössä että monikossa on se aiwan lyhyt, mutta *uros* sanan sekä yksikössä että monikossa tavallisesti vähän pitennetty seuraavan pitkän ääntiön tai pitkän kaksois-ääntiön vastapainoksi.

Ääntiösoinnusta.

22. Ääntiösointu ei ole oikeastaan muuta kuin mukavuuden tavoittamista. Esim. *muotoinen* sanasta on lyhentämällä saatu (*muotoinen*;) *moinen*, jota myöskin käytetään itsenäisenä sanana. Mutta kun se yhdistetään tämä sanan kanssa, niin ei sanota enää esim. *tänmoista*, vaan *tännöistä*; sillä koska ensimmäinen *ä* niinkuin kaikki korkeat ääntiöt vaatii kielen pitkäksi, eteenpäin lykäytyksi, niin on mukavinta jättää kieli koko sanan ajaksi siihen asemaan, joten *o:n* ja *a:n* sijaan tulee *ö* ja *ä*. Samoin jos ensi tavuussa on matala äänne, joka vaatii kielen kokoonvedetyksi taaksepäin, niin kieli pyyhyy läpi koko sanan semmoisena: koko sana on matalaääntiöinen, esim. *kohdattu* eikä *kohdätty*.

Kerakkeiden pehmennyksestä.

23. Kerakkeiden pehmenys tarkoittaa myöskin X ääntämisen helpottamista. Kun ääntiön edessä on tähdellinen sulku (kova kerake) ja saman ääntiön jäljessä taas sulku, waikkapa ei tähdellinentään (mikä kerake tahansa), eikä sitten heti seuraa toinen ääntiö, joka waatiji tämän toisen sulun lafkauttamista (kerake sulkee tawuun), niin ääniwirran juoksu estyy liian paljon, jonka tähden edellinen sulku joko lyhennetään, jos se kestää silmänräpäystä kauvemmin (pp: p; tt: t; kk: k), tai puolenneetaan nenäwäylää aukaisemalla (mp: mm; ut: uu; uk: ug j. o. eng=eng) tai suuta raottamalla (p: w; t: pehm. d, lt: ll, rt: rr; k: w ja k: j), taikka poistetaan kokonaan (hifi: hien, wihko: wihon). Tästä selwiää, että tuo siwistyneiden puheessa tawallinen t:n muuttuminen kowaksi umpinaiseksi d:ksi, esim. pata: padan, sotii aiwan pehmenyksen tarkoitusta niinkuin kansankieltäkin vastaan, sillä ääniwäylä on kowassa d:ssä tähdellisesti suljettuna niinkuin t:ssäkin, niin että yhtä hywin saattaiji sanoa padan kuin, käyttämällä kowaa d:tä, padan.

24. Pehmenemättömyys semmoisessa suljetussa tawuussa, jossa on pitkä ääntiö tai kaksois-ääntiö, saateetaan selittää kahdellakin tawalla: joko niin, että pitkän ääntiön ja kaksois-ääntiön kestäessä ehtii henkeä tarpeekki päästä ulos, taikka niin, että ei se tawuu, jonka alussa kowa kerake on, alkuaan olekaan suljettu, waan wasta seuraawa tawuu, koska pitkät ääntiöt ja kaksois-ääntiöt owat supistuksen kautta syntyneet; esim. lähteessä, lähteissä, alkuaan lähte'essä, lähte'issä.

25. Se seikka, että päätteen *i* ei kuitenkaan estä pehmennyttä, vaikka se wartalon lyhyen loppuääntiön kanssa muodostaakin kaksoisääntiön, on myös kahdellakin tavalla selitettävissä. Toiselta puolen kieli nähtävästi käsittää tällaisen *i:n* keräkkeen veroiseksi, koska *i* yksinään saattaa vaikuttaa pehmennyttä, niinkuin näkyy esimerkiksi **holoppa: Holopainen, awanto: awannoiden, kaupunki: kaupungeita** ja länsisuomen muodoista **auvoi, annaisin, annetaisiin** y. m.); toiselta puolen tämä *i*, niinkuin ylempänä mainittiin, äännetään nykyään tavallisesti niin nopeaan, ett'ei lyhyt *i*-päätteinen kaksoisääntiö ole paljoa pitempi lyhyttä ääntiötä.

Typistymisestä.

26. Typistyminen on ilmiö, jolle saatamme löytää vastinetta monesta kielestä. Sanojen loppupuolella ja päätteiden edessä on ylimalkaan koroton ääntiö ja etenkin *e* taipuvainen muuttumaan epäselväksi, mykäksi eli äännettömäksi ja viimein kokonaan katoomaan; esim. latinan kielestä lainattu sana **summa** kuuluu saksaksi **summe** ja ranskaksi melkein **somm**, vaikka vielä kirjoitetaan **somme**; **akseli** kuului vanhassa ruotsinkielessä **aksel** ja sittemmin, niinkuin vielä meidän maan ruotsissa **aksel**, mutta Ruotsinmaalla se äännetään **aksl**, vaikka tosin kirjoitetaan **axel**. Samoin saatamme ajatella, että esim. wartaloissa **joutsene** ja **onnettona** korottomat loppuääntiöt *e* ja *a* ensin ovat kadottaneet äänen, joutuneet vain kuiskattaviksi, epäselviksi, sekä viimein kokonaan kuulumattomiksi: **joutsen** ja (**onnettom: onnetom:**) **onneton**, ja että samallaista mufa-

wuuden menetystä on käytetty myöskin muutamien (ta, ten, na) päätetawuuden edessä, jos niiden alkufuerafetta sopii helposti ääntää tyypistyneen wartalon loppufuerafteen jälkeen.

27. Mutta minä en, niinkuin Curén y. m., esitä tyypistymistä satunnaisfeksi e:n (a:n, ä:n) katoomifeksi, waan esitän tyypistywäisyyden muutamien wartaloiden puhswäisfeksi ominaisuudeksi, jonka katson niin omittuifeksi ja tärkeäksi, että se kelpaa perusteeksi sanojen luokkajajollekin. Tyypistywäisyys eli kassiwartaloisuus erottaa tyypistywäiset sanat jyrkästi kaikista muista, jotka olen loppuääntiön mukaan jakanut kahteen luokkaan, mutta jotka saattaisivat olla yhtenäkin, tyypistymättömien eli yksiwartaloisten luokkana. Minusta on sekä tieteellisesti oikeampi että pedagogillisesti paljoa käytännöllisempi sanoa, että esim. puhdas sanalla on tyypistymättömän puhtaa wartalon rinnalla myöskin tyypistynyt wartalo puhdas, joka on itsenäisesti, nimentönä olemassa ja josta aina saadaan yksikön eronto (partitiivi) ja monikon 1 omanto (genitiivi) liittämällä päätteet ta ja ten, kuin selittää esim. puhdasta muodon synty seuraawalla mutkikkaalla tawalla, joka selitys taas aina on undistettava, kun tulee puheeksi muoto puhdas tai puhdasten: „Wartalo oikeastaan ei ole puhtaa, waan puhtaha (joka jo on nykyselle yleiselle kielelle outo); tästä saattaa viimeinen ääntiö a kadota yksikön nimennössfä ja päätetawuuden edellä, jotka alkawat t:llä, siis ei puhtaha=ta (eikä myös puhtaha=a), waan puhtah=ta. Mutta tawuu, jonka alussa on t, on nyt tullut suljetuksi, jonka tähden t pehmenee d:ksi, siis puhdahta. Mutta h muuttuu täällöin f:ksi, siis puhdasta.“ (Eipä h aina muutu f:ksi, waan usein henkofeksi ja sitten t:n edessä

t:ksi, esim. **wenehe: weneh: wene', wenettä**; sitä paitsi **f** on todistettavasti alkuperäisempi; se on tyypistyneessä wartalossa säilynyt: **puhtasa: puhtas: puhdas**, ja tyypistymättömässä ensin heikontunut siten, että fieltä ei ole nostettu enää lähampaiden taakse, vaan on jäänyt **puhdas** hengähdys **h**, joka taas vuorostaan on kadonnut, koska on mukavampi antaa äänijänteiden värinän, s. o. äänen eli tässä **a** ääntiön, keskeytymättä jatkua, kuin keskeyttää se hengähdyksellä, **h**:lla; sanalla sanoen, on helpompi sanoa **puhta=a** kuin **puhtaha**).

Supistumisesta.

28. Täten olemme tulleet supistukseen. Kun **puhtaha** muodosta tulee **puhta=a** niin tämä on vielä ajateltava kolmitavuisiksi, siten että painallus tapahtuu kummankin **a**:n välissä, samoin kuin esim. näissä vielä tavallisesti kolmitavuisissa sanoissa **jaamme, haassa**. Mutta samoin kuin esim. teonsanassa **maata**, joka nykyään on kaksiteavuinen, painallus kummankin **a**:n välistä on poistunut ja molemmat **a**:t ääntyvät samalla painalluksella, samoin on kolmitavuuinen **puhtaa** muuttunut kaksiteavuisiksi. Supistus on siis oikeastaan ilmanpainalluksen, tavuun alun poistaminen kahden ääntiön välistä, siten että ne tulevat äänneyksiksi samalla painalluksella, samassa tavuussa, yhtenä pitkänä ääntiönä tai kaksoisääntiönä; esim. **keihä=ällä: keihäällä; keihä=illä: keihäillä**. Tämöinen pelkkä supistus tapahtuu melkein aina, jos yhteen sattuu kaksi samallaista ääntiötä, taikka kaksi erilaista, joista jälkimmäinen on **i**; myöskin saattaa

u, y yhtyä kaksois-ääntiöksi edellisen ääntiön kanssa, esim. (apu:) **antaa**, (näky:) **näyttää**, **antautua**, **kääntäytyä**. Vieläpä supistus usein tehdään mahdolliseksi siten, että jälkimmäinen ääntiö muuttuu: 1) **a, ä** saattavat muuttua edellisensä kaltaiseksi ja yhtyä sen kanssa pitkäksi ääntiöksi, etenkin jos ei kowin suurta muutosta tarvita, esim. **kerkeä**: **kerkee**, **putoa**: **putoo**, mutta harvoin **häviä**: **hävii**, **melua**: **meluu**, koska puoliavoimet ääntiöt **e** ja **o** ovat avonaisia liempänä kuin umpinaiset **i, u**; 2) **e** muuttuu usein **i**-ksi yhtyäkseenä kaksois-ääntiöksi edellisensä kanssa, esim. **poikain**, **katsoissa**, koska ei ääntiö-yhtymiä **a-e**, **o-e** käytetä Suomessa kaksois-ääntiöinä, mutta niitä tässä kuitenkin tahdotaan ääntää samalla painalluksella.

Alimmilla asteilla, niinkuin kansakouluissa, ei mielestäni kuitenkaan tarvitse selittää wartalojen supistumista, vaan toistaiseksi tyytyä siihen, että esim. **puhdas** sanalla on kaksi wartaloa: tyypistymätön **puhtaa** ja tyypistynyt **puhdas**. Sillä eihän näiden eri wartalomuotojen keskinäisen suhteen selwittämistä ollenkaan tarvita sanan oikein taiwuttamista warten.

Neuvoja

„Suomen kieliopin“ käyttämiseen.

I. Ensimmäiseen jaksioon.

I, 1. Opettaja kysyykään, montako lausetta esimerkiksi oli, montako ajatusta siis oli, ja kuinka lauseet järjestänsä kuuluivat. Sitten oppilaat saakoot keksiä uusia lauseita ja kirjoittaakin niitä taululle, noudattaen muistutusta.

I, 2. Kysytään ensiksi, mistä esineestä puhutaan esim. lauseessa: **Lintu lentää**, ja mitä esineestä sanotaan, ja samoin menetellään muidenkin esimerkkienä olleiden lauseiden suhteen. Sitten kun on opittu aluksen ja maineen määritys, vastataan §:n lopussa olewiin kysymyksiin.

I, 3. Kun tämä § on opittu, muodostakoot oppilaat itse lauseita, joissa maineella ilmoitetaan: 1:ksi mitä alus tekee, 2:ksi millainen, ja 3:ksi mikä alus on. Tämä harjoitus tehtäköön myös kirjallisesti viikoihin.

I, 4. Tässä ja wast'edes haetaan ensin maine kysymällä, jos tarpeellista, mitä kussakin lauseessa sanotaan; kun maine on löydetty, löytyy alus kysymällä **kuka tai mikä sattui, sanoi, on, näkee** j. n. e.

I, 6. Tavuita jaettaessa äänteisinsä äännettäkään todellakin äänteet, esim. **k, o, j**, eikä kirjainten nimiä **foo oo, äs**, niin että oppilaat käsittävät, mitä äänne on.

I, 7. Kun kirjaimien nimet (**aa, dee, ee, gee, hoo** j. n. e.) on lueteltu, lueteltakoon vastaavat äänteet (lyhyt **a**, paljas kerake **d** ilman e:tä j. n. e.) Wast'edes käytettäkään kuitenkin kirjainten nimiä sekä kirjaimista

että äänneistä puhuttaessa; esim. **f** äänne, **t** kirjain, lue **foo** äänne, **tee** kirjain.

I, 8. Otettakoon esimerkkejä näytteeksi, että tavuita saattaa syntyä pelkistä ääntiöistä sekä ääntiöiden ja kerakoiden yhdistyksistä, mutta ei pelkistä kerakkeista.

I, 9. Otettakoon enempi esimerkkejä, esim. **rufin**, **rufiin**, **ruufin**, **ruuffiin** y. m., myös kirjallisesti.

I, 17. Ensin otetaan selko kunkin lauseen maineesta ja aluksesta, ennenkuin tarkastetaan, mihin luokkaan kunkin sana kuuluu, jolloin myös tulee ilmi, että maineessa aina on teon sana.

I, 18. Useampia esimerkkejä otettakoon I, 17 §:stä! Sopii harjoitukseksi muuttaa yksikkömuodot monikollisiksi ja päin vastoin.

I, 19. Valmistetaan näin: Esim. jos puukolla koetan puuta veistää, niin en saata siitä sanoa muuta, kuin että veitsi pystyy puuhun. Mutta jos samalla veitsellä leikkaan esim. voita eli lunta, niin huomaan, että 1) **puu on kowaa**, voi ja lumi pehmeää: vasta vertauksen kautta huomaan puun kowaksi. Samaten vertaamalla huomaan, että esim. 2) **luu on yhtä kowaa kuin sarvi**, mutta että 3) **luu on kowempaa kuin puu**. Ja 4) **teras on kowempaa kuin sekä luu että puu**, eli teräksestä, luusta ja puusta 5) **teras on kaikkein kowinta**. Nämät lauseet ovat isolle taululle kirjoitettavat, ja oppilaiden tulee tehdä selkoa siitä, kuinka monta esinettä kulloinkin verrataan ja sanotaanko ominaisuuden (koviuden) olevan aluksella ainoastaan olemassa vai yhtä suuressa vai suuremmassa vai suurimmassa määrässä muuhun eli muihin esineisiin verraten. — Kun on otettu selkoa siitä, mitä sanoja ja mitä vertaustiloja **kowaa**, **kowem-**

pa, **kowinta** ovat, niin otettakoon muita esimerkkejä laillisissa vertaustiloissa. — Esimerkkilappalletta luettaessa selitetään, mitä sanoja kussakin lauseessa on, missä luvussa ne ovat ja missä vertailutilassa laatusanat ovat.

I, 20. Opettaja: Me saatamme lausua täydellisen ajatuksen esim. seuraavalla lyhyellä tavalla: **lue**, joka siis on lause. Sillä vaikka tässä on vain yksi sana, maine, niin se kuitenkin muodollaan ilmoittaa myöskin aluksen eli tekijän (**minä**). Samoin: mikä on alus eli tekijä, kun sanotaan **luet**? (**sinä**), j. n. e. Nämä teon sanan eri muodot sanotaan tekijämuodoiksi; 1:nen tekijämuoto yksikössä on se, jolle aluskeksi sopii asemosana **minä**, 2:nen — — **sinä** j. n. e. Luettele kaikki **lue** sanan tekijämuodot yksikössä ja monikossa asemosainensa ja ilman! Muita esimerkkejä: **sanon**, **sanoin**, **sanoin**, **olen sanonut**; **kannan** y. m. — Kysytään: mikä tekijämuoto on **sanot**, mikä **sanoin**, missä tekijässä on **sanoin**, missä **oli sanonut** j. n. e.?

I, 21. Kussin esimerkkilause tarkastetaan, kysytään, mikä on maine ja mikä alus, mikä teon sana on maineena (huom. on toisen teon sanan kanssa), missä tekijässä ja viimeksi missä muodossa se on, kestävä vaiko päättymämuodossa. Annetaan oppilaiden keksiä lauseita, joiden teon sanat ovat esim. kestävä yksikön 1 tekijässä, päättymän yks. 2 tekijässä j. n. e., ja muutettakoon jokainen lause sitten niin, että teon sana tulee vastaamaan monikon tekijään.

I, 22. Kysytään: minkälaisia lauseita ovat: **Isä on kytänyt**. **Olemme me kylväneet**. (Paljaita, koska niissäkään ei ole kuin alus ja maine).

I, 23. Minkälaisia lauseita ovat: **Mies ampui**

utta. **Uttera** poika lukee. **Miti** tuli kirkosta. (Kaswaneita, koska niissä on muitakin lauseen-osa kuin alus ja maine).

I, 24. Mikä on maine, mikä alus kolmannessa lauseessa? (**Herätti, laukaus.**) Ketkä laukaus herätti? — Mikä on maine ja alus toisessa lauseessa? (**Ampui, mies.**) Mitä mies ampui? (**Sutta.**) — Maine ja alus ensi lauseessa? (**Repi, kaksi.**) Minkä kaksi repi? (**Lampaan.**) — Neljännessä lauseessa? (**Ajoiwat, miehet.**) Mitä m. aj.? (**Petoja.**) Jokaisessa näistä lauseista mainitaan siis esine, johon tekeminen (s. o. herättäminen, ampuminen, repiminen, ajaminen) vaikuttaa. Tämä sanotaan kohteeksi. Mikä on kohde? Mitkä siis ovat mainittujen lauseiden kohteet. Oppilaat kelsikööt sitte lauseita, joissa on alus maine ja kohde. Onko ensi lauseessa muita sanoja kuin alus maine ja kohde? (**Sutta.**)

I, 25. Kysytään, mikä on alus, maine ensi lauseessa. Millainen poika lukee? (**Uttera.**) **Uttera** sana siis likemmin määrää **poika** sanaa. Millainen sana on **poika**. (Nimisana). Semmoinen sana, joka likemmin määrää nimisanaa, sanotaan lisjäännöksiksi. Millainen lauseen-osa siis **uttera** sana on? Tarkastetaan toista lausetta: mikä on alus ja maine? Mikä sana vielä löytyy lauseessa? Mitä se ilmoittaa? (Millaisia nuoruksaisia); j. n. e. Oppilaat harjoittakoot sitte lauseiden kelsimistä, joissa aluksella on lisjäännönä laatusana, sitten nimisana; sitten kohteella laatusana ja nimisana. Kirjoittakoot myöskin tällaisia lauseita.

I, 26. Otetaan selville alus ja maine. Mihin kysymykseen vastaa sana **huoneessa**? (Missä?) Se siis ilmoittaa paikan, se on paikanmäärääjä. Samoin selitetään ajan-, tavan- ja syynmäärääjät.

I, 27. Mikä on maine ensi lauseessa? (Tuli.) Mikä on alus, kuka tuli? (Jalop.) Mikä lauseen-osa on kuningas? (Lisääntö sanalle jalop.) Mikä l. on eläinten? (Lis. san. kuningas.) Mikä l. on kerran? (Ajann., vastaa kys:een milloin?) Kipeäksi on eräs lauseen-osa, josta vast'edes saatte lukea; se on käytetty tähtteenä maineelle tuli ilmoittamaan millaiseksi jalop. tuli. J. n. e. Kaitsematta tavanmäär., vastaa kys. miten? Tekemisen kohde. Pois paikanmäär., vast. kys. mihin? Ballan tavanmäär. Jontilaana tähtteenä maineelle, vast. kys. millaisena juoksi? Olisi helpottanut on maine. Mielellänsä tavanmäär. Wähäsen kohde. Lähtea kohde. Lupinsa tavanmäär. (Mitättömänä on tähtteenä maineelle kulkee, ilmoittaa millaisena fettu kulkee.) Vastimeksi syynnäär., mitä warten. Mielihywisjään tavanmäär. Juuri ajanmäär. Murkassa paikanmäär. teon sanalle asuwaisen, joka on lisääntönä sanalle hämähäkin. Minulle paikanmäär. Uudellensa ajanmäär., vastaa kys. milloin? (Tarkemmin: monennenko kerran?). Kielestäsi paikan- tai tavanmäär. Häneltä paikanmäär.

I, 28. Millainen lause tämä on? (Yhdistetty.) Mistä yksinkertaisista lauseista se on yhdistetty? Millä sanalla yhdistys on toimitettu? Keskittäköön muita esimerkkejä, joissa on toisiaakin sidosanoja. — Yhdistellään juullisesti 27 §:n lauseita; esim. — — kipeäksi, niin että — — kaitsematta, ja fettu — — pois sekä juoksenteli — —. — — pahaksui, sillä itsekä — — helpottanut, mutta ei usk. J. n. e. Kun yhdistys on keskitetty, niin kysytään useammalta, kuinka yhdistetty lause kuului.

I, 29. Kun tämä § muistutuksineen on luettu ja esimerkkejä haettu 27 §:stä, kirjoitettakoon 27 §:n lau-

heet niin yhdistettyinä, kuin äsken suullisesti harjoitettiin, ja tarfoin käyttäen välimerkkejä. — Lukukirjasta sitten harjaannuttafioon erottamaan yksinfertaisia ja yhdistettyjä lauseita sekä selittämään, mistä yksinfertaisista yhdistetyt ovat syntyneet.

II. Toiseen jaksoon.

II, 1. Opettajan tulee antaa oppilaiden kuis-kata perätysten **u** ja **y** ja käskeä heitä huomaamaan, kumpi on matalampi toista, j. n. e.

II, 3. Lisää esimerkkejä!

II, 4 ja 5. Lisää harjoitusta lukukirjasta!

II, 7. Kolme sijaa opitaan kerrallaan niin, että oppilaat osaavat luetella niiden nimet, kuinka ne kuuluvat ensin yksikössä ja sitten monikossa **talo** sanasta, ja mihin kysymykseen kukin vastaa. Kullakin kertaa taivutetaan samoissa sijoissa myöskin muita sanoja. Kun vajanto ja seuranto tulevat läksyksi, niin annetaan samalla koko taivutus kerrattavaksi. Sitten harjoitetaan eri sanojen taivutusta niin kauvan, kunnes oppilaat osaavat aivan sujuvasti taivuttaa minkä nimi- tai laatusanan hyvänsä ja myöskin kaksi sanaa yhdessä; esim. Yksikkö: nimentö: **oma maa**, om. **oman maan**, kein. **oman maan** j. n. e. Sijain oppimista ja luettelemista helpottaa suuresti, jos oppilaita totutetaan kovemmin korottamaan niiden sijojen nimiä, jotka alottavat uutta jaksoa, siis: **nim.** (om., kein.); **ol.** (er., tul.); **sisä-ol.** (s:er., s:tul.); **ulko-ol.** (u:er., u:tul.); **vaj.** (seur.).

II, 8. Lisää harjoitusta vartaloiden löytämiseen! — Kun **talo** sanan yksikön sijain päätteet on selville saatu, oppikoot oppilaat ne luettelemaan.

II, 9. Huomautetaan, kuinka mon. **i** yhtyy kaksois-ääntiöksi **o:n** kanssa, **talo-i: taloi**, kuinka **aa** ja **uu** lyhenevät ja muodostavat **i:n** kanssa kaksois-ääntiön, **maa-i: mai**, **hakkuu-i: hakkui** j. n. e. — Huom.: mon. nim. ja 1 om. syntyvät sanan eikä mon. vartalosta. — Huom.: omannon ja sisätul:n päätteet ovat toisellaiset kuin yksikössä.

II, 11. Annetaan oppilaiden mainita, kuinka esim. **suo** sanan yks. ol. er., s:ol., s:er., u:ol., ul:er. ja vaj. kuuluvat, mitkä ovat näiden sijain päätteet, kuinka **yö** sana kuuluu samoissa sijoissa, ja mitkä päätteet sillä on samoissa sijoissa; samoin **suo-hon**, **suu-hun**, mutta **yö-hön**, **syy-hyn**.

II, 12. Taululle kirjoitetaan **apu**; kysytään, mikä on yks. omannon päätte (n); liitetään se: **apu-n**; mutta yks. om. ei kuulu niin, vaan kuinka? (**Avun**). **P:n** sijaan tulee siis **v**. Millainen kerake **p** on? (**Kova**). Millainen on **v**? (**Pehm.**) Saatamme siis sanoa, että **p** tässä pehmenee **v:ksi**, kun vartaloon liitetään omannon päätte. Millainen on toinen tavuu sanassa **apu**? (**Lyhyt ja avoin**). Millaiseksi se tulee, kun liitetään omannon **n**? (**Sulj.**) Muodostetaan vielä esim. **olento** ja **tulento** sekä **sisätulento** näytteeksi, että kova kerake pehmenee vain silloin, kun lisätään kerakkeella alkava päätte, joka sulkee tavuun. — Mitkä muut kerakkeet ovat kovia? (**t, k**). Kuinka **t** pehmenee sanoissa **muoto** ja **tahto**? Kuinka pehm. **k** sanoissa **vika** ja **alku**? J. n. e. Erittäinkin tulee pitää vaari

siitä, että **t** todellakin pehmennetään **d**:ksi ja **nk** **ng**:ksi sekä suullisesti että kirjallisesti.

II, 15. Mikä on sisätulennon pääte sanassa **taloon?** (**on**). Mikä sanoissa **mutkaan, silmään, lehteen?** (**an, än, en**). Mutta ei äännetä kolmitavuisesti **talo-on, mutka-an** j. n. e., vaan kaksitavuisesti **taloon, mutkaan**. Minkälainen ääntiö siis on loppu-**n:n** edessä? (Sama ääntiö pitkänä, joka lyhyenä on vartalon lopussa.) Siis on päätteenä vartalon loppu-ääntiön pitennys ja **n**.

II, 20. Taivuttaminen tehtäköön sekä suullisesti että kirjallisesti tarkoin noudattamalla pehmen-
nys- ynnä muita sääntöjä; esim. mon. 1 om. **keto-en:**
-oin, lanka-en: -ain, pappi-en, kurke-en: -kein, mansikka-en: -ain, aurinko-en: -koin, perintö-en: -töin,
porstua-en: -ain; mon 2 om. ja er. ketoj-en, -a, lankoj-en, -a, (pappej-en on supistunut muodoksi:) pappein, mutta **pappej-a, kurki-en, -a, mansikkoj-en, -a** eli **mansikoi-den, -ta, aurinkoj-en, -a** eli **auringoi-den, -ta, perintöj-en, -ä** eli **perinnöi-den, -tä, (porstuoj-en, -a** ei käytetä) **porstuoi-den, -ta** eli **porstui-den, -ta; kein. kedoi-n, langoi-n, papei-n, kurji-n, mansikoi-n, auringoi-n, perinnöi-n, porstuoi-n** l. **porstuin; ol. ketoi-na, lankoi-na, pappei-na, kurki-na, mansikkoi-na** (ei **mansikoi-na**) **aurinkoi-na** (ei **-ngoi-na**) **perintöi-nä, porstuoi-na** l. **-ui-na**. Huom., että pehmen-
nys tapahtuu kaikissa seuraavissa sijoissa paitsi sisätulennossa ja seurannossa. — Opettaja pitääköön sittemmin ahkerasti harjoittamalla huolta siitä, että oppilaat lukukirjaa luettaessa aina tuntevat siinä esiintyvät nimijä laatusanojen sijat ja myöskin osaavat muodos-

taa minkä sijan tahansa jokaisesta nimi- tai laatusanasta.

II, 21, 22, 23. Taivutettakoon ensin kukin tila erikseen ja sitten myös kaikki tilat yht'aikaa: yks. nim. **tarkka, tarkempi, tarkin** j. n. e. Ylivertaisessa tilassa ja **tuore'** sanan alkutilassa pitääköön opettaja vain huolta, että taivutetaan oikein, selittämättä typistynyttä vartaloa, jonka selitys kuuluu kolmanteen oppijaksoon. Myöskin kirjallisia harjoituksia!

II, 24, 25. Enemmän esimerkkejä! Ei sovi vielä selittää typistyneestä vartalosta syntyviä sijoja.

II, 30. Enemmän esimerkkejä! Kysytään, kumpasessa lajissa teonsana milloinkin on ja minkä tähden.

II, 31, a) ja b) valmistetaan edellisen esimerkkikappaleen avulla, kysytään: Koska hiiri menee m.? (Joskus ennen muinoin). Milloin on pannut p. k. k? (Muinoin.) Mihin menet (nyt)? Lähden (nyt) — —. — — sattuu (vast'edes) —. — — olet hakanut (vast'edes). J. n. e. Sitten kun § on läksynä, kysytään: Mikä aikamuoto on **sanon**? Mitä se ilmoittaa? (Yleiseen kestävän tekemisen). J. n. e.

II, 32. Lauseilla näytetään tapamuotojen ynnä laatu- ja nimitavan merkitys ja käytäntö; esim. **Sanoisin, jos tietäisin. Sanottu sana ei tule takaisin. Oman virheen sanominen on vaikea.**

II, 34—47. Menetellään ylimalkaan samoin kuin nimisanojen taivutusta opettaessa.

II, 48. Kysytään, millainen mikin esimerkkilause on, monestako lauseesta se on yhdistetty, kuinka ne kuuluvat, ovatko pää- vai sivulauseita ja minkä tähden; sivulauseista kysytään sitten, mihin kysymyk-

seen ne vastaavat: Milloin kansa palaa kotiin? Mistä huolimatta kuokkavieraat tulevat pitoihin? Millä Laatokalla me kuljimme?

II, 49—II, 54. Harjoitukset ovat tehtävät kirjallisesti, mutta tarpeen mukaan, opettajan johdolla ensin suullisesti alustettavat.

III. Kolmanteen jaksioon.

III, 1. Opettaja lausukoon, käännettyänsä luokan huomion suunsa liikkeeseen, perätysten **uo** ja **ou**, **yö** ja **öy**, **ie** ja **ei**, jolloin jokainen oppilas varmaankin saattaa sanoa, kumpaset kaksois-ääntiöt ovat aukenevaisia, kumpaset umpipäätteisiä.

III, 2 ja 3. Enemmän esimerkkejä!

III, 4. Mikä on **puu** sanan mon. olento? (**puina**). Mikä siis mon. vartalo? (**pui**). Kuinka kuuluu sanan vart.? (**puu**). Kuinka syntyy mon. vart.? (mon. **i** liitetään). Kuinka se siis kuuluisi? (**puu-i**). Mikä muutos siis on tapahtunut vartalossa? (Pitkä **u** on lyhentynyt). J. n. e.

III, 5. Niiden esimerkkien johdolla, jotka löytyvät edellisessä, II, 13 kappaleessa, kehitetään sääntö. Sitten esimerkkejä lisäksi.

III, 8. Kuinka kuuluisi näiden sanojen 1:nen mon. omanto? (**maa-den**, **työ-den** j. n. e.).

III, 10. Taululle kirjoitetaan ensin olennosta löytyvät yleiset vartalot ja sitten jokaisen viereen tyypistynyt vartalo, sitä myöten kuin se löydetään: **loise: lois**, **kante: kant**, **hyvyite: hyvyit**, **avaime: avain** j. n. e.

III, 16. Sanottakoon esimerkkejä lisäksi ja taivutettakoon niitä, jolloin huomataan, että nämät muodot eivät mielellään taivu monikossa.

III, 25, 1). Joka lause jäsenetään, esim. **käiki** on alus, **kukkuu** maine, ja **kaukana** paikanmäär. Minkälainen sana **kaukana** on? (Jos oppilas vastaa, että se on **kauka** sanan yks. olento, niin kysytään onko **kauka** nimisana vai laatusana ja huomautetaan viimein, ettei se ole kumpikaan, vaan määräsana, joka ilmoittaa paikkaa, **missä**. — **Kotoa** sopii selittää sekä nimi- että määräsanaaksi, **usein** laatusanan mon. keinonnoksi ja määräsanaaksi.

III, 26. Lukukirjaa luettaessa harjoitettakoon oppilaita huomaamaan, millainen mikin sana on syntynsä puolesta, millä johtopäätteellä johdannainen on syntynyt ja mistä kahdesta sanasta liitännäinen on yhdistetty. Kirjoituttaessaan katsokoon opettaja, että liitännäiset todellakin kirjoitetaan yhteen.

III, 30. Kysymällä otetaan selville, että **vanhojen** on laatusana, joka on lisääntönä sanalle **miesten**, ja että se on mon. omannossa, koska pääsana on siinä sijassa.

III, 31. Esim. **utterana** ilmoittaa, minä l. **missä** ominaisuudessa alus on; **sairaiksi**, miksi l. mihin tilaan alus (**he**) tuli; **papeiksi**, miksi l. mihin ominaisuuteen kohde (**torpanp.**) saatettiin.

III, 33 ja 34. Harjoitettakoon sekä suullisesti että kirjallisesti!



Ynom. kieli. 3.

Greutz

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA



120 102 0558

